

SAKSBEHANDLER
Eline Ova Sveen
Bård Langvandslie

VÅR DATO
11.06.2026

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
26/02177-7

DERES REF.

DERES DATO

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Kongsberg sølvverk kulturmiljø - Vognveien. Avgjørelse av klage på vedtak om dispensasjon for etablering av anleggsplass med adkomstvei.

Vi viser til klage, datert 6. februar 2026. Klagen gjelder Buskerud fylkeskommunes innvilgelse av dispensasjon fra forskrift om fredning av kulturmiljøet Kongsberg sølvverk, Kongsberg kommune, Buskerud, for etablering av areal for mellomlager for utstyr og materiell i forbindelse med vedlikehold innenfor fredningsområdet. Vedtaket om dispensasjon er datert 4. desember 2025.

Klagen er oversendt til oss fra Buskerud fylkeskommune i brev datert 6. mars 2026. Klagen er fremsatt innen klagefristen og er tatt til behandling.

Det ble gitt en frist for å komme med merknader til oversendelsen. Vi har mottatt merknader fra dere i eposter 24. mars 2026 og 26. mars 2026. Saken er tilstrekkelig opplyst og blir behandlet.

Konklusjon

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken og kommet til at Buskerud fylkeskommunes vedtak opprettholdes. Klagen tas ikke til følge.

Juridisk status for eiendommen og forvaltningsmyndighet

Det aktuelle tiltaket ligger innenfor området som er fredet etter *forskrift om fredning av kulturmiljøet Kongsberg Sølvverk (FOR-2003-05-15-585)*. Forvaltningsmyndigheten er Buskerud fylkeskommune, jf. forskriften VIII.

Befaring

Vi befarte området 8. mai 2026. På befaringen deltok Øystein Skjelbreid fra Statskog, Dag Kristoffersen fra Kongsberg historielag, Øyvind Stranna Larsen fra Naturvernforbundet i Kongsberg, Hilde Roland, Kari Larsen og Sigrid Lina Vadstein fra Buskerud fylkeskommune, Bård Langvandslie og Eline Ova Sveen fra Riksantikvaren.

Bakgrunn for saken

1. Søknaden

Statskog søkte 20. august 2025 om dispensasjon for å etablere en permanent lagringsplass for mellomlagring av materialer og utstyr til bruk ved skjøtsel, drift og vedlikehold av kulturminner og for sikringsgjerder innenfor fredningsområdet.

Tiltaket

Tiltaket vil innebære etablering av planert og gruslagt slette med tilkomstvei fra Knuteveien. Lagringsplassen skal benyttes til lagring av utstyr og materiell for vedlikehold av fredete dammer, vannrenner, murer og sikringsgjerder rundt farlige gruveåpninger. Lagringsbehovet gjelder i hovedsak stablestein, steinmasser, torv og trelast. I tillegg vil det være behov for oppstilling av maskiner og utstyr for bruk ved nødvendige arbeider.

Begrunnelse

Søknaden er begrunnet med at Statskogs arbeider normalt pågår hele barmarksesongen. Tiltak må planlegges, slik at lagring bør eller må gjøres ved anleggsområdet. Det kan oppstå uforutsette skader som gir behov for raskt å kunne hente materialer fra et mellomlager. Et permanent lager vil begrense trafikk på Knuteveien, gi mer vedlikehold og skjøtsel gjennom spart tid og ressurser til transport og tilgang på nødvendige materialer og utstyr. Mye av materialene kommer via lastebil og lastes om til mindre kjøretøy. Et permanent lagerareal vil redusere behovet for mellomlagring andre steder i kulturmiljøet.

Plassering

Etter en samlet vurdering, søker Statskog om etablering på et bestemt område som er valgt ut fra flere hensyn. Området har sentral beliggenhet i forhold til de anleggene lageret skal betjene. Det gir ifølge Statskog ingen direkte berøring med kjente kulturminner. Det unngår viktige eller sårbare biotoper. Det gir minimalt behov for terrengbearbeiding og det er lite synlig med hensyn til publikumsopplevelsen av kulturmiljøet. Det har nærhet til den eksisterende Knuteveien.

Omfanget av tiltaket

Det omsøkte arealet utgjør ca. 2 dekar. Adkomsten fra Knuteveien fram til arealet er tenkt via tidligere vei/skogsbilvei i retning Henschenssetra. Opparbeiding av lagerplass

og adkomst vil bestå i å rydde vegetasjon og renske toppmasser, deretter vil området planeres med tilkjørte steinmasser og bli toppdekket med egnede grusmasser.

Naturvern

Arealet ligger innenfor et areal som er foreslått som naturreservat (Jonsknuten naturreservat). Statskog viser til omtale av behovet i tilbakemelding gitt til Statsforvalteren i Oslo og Viken.

2. Buskerud fylkeskommunes dispensasjon og begrunnelse

Fylkeskommunen innvilget dispensasjon fra fredningen. Avgjørelsen legger vekt på behovet for en lagringsplass som gir lettere tilgang til utstyr og materialer for reparasjon av uforutsette skader som ofte oppstår. Fylkeskommunen vurderte at tiltaket vil redusere behovet for mellomlagring andre steder i kulturmiljøet og at det vil begrense trafikken på Knuteveien. Fylkeskommunen la til grunn at plasseringen er valgt ut fra nærheten til Knuteveien og at det er lite synlig fra veien i tillegg til at arealet er tilnærmet flatt noe som gir lite behov for endringer av terrenget.

Fylkeskommunen konkluderte med at tiltaket ikke vil utgjøre et *vesentlig inngrep*, fordi ingen kjente kulturminner fra nyere tid vil bli direkte berørt og fordi terrenget ikke vil bli påvirket i særlig grad. De la til grunn at kravet til *særlig tilfelle* var oppfylt.

3. Kongsberg kommunes behandling av søknad

Statskog har også søkt Kongsberg kommune om dispensasjon i henhold til bestemmelser i plan- og bygningsloven. I vedtak 11. mai 2026 ga kommunen dispensasjon for tiltaket fra arealformålet LNRF. Riksantikvaren har etterspurt underlagsdokumentene i denne saken, og det framgår at dere har gitt merknader i denne saken. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Akershus og Oslo har gitt uttalelse i denne saken.

Innholdet i klagen

Hovedbegrunnelsen i deres klage er at kulturminneverdiene og konsekvensene for Vognveien ikke er tilstrekkelig utredet i saksframstillingen.

Dere viser til Vognveiens historie gjennom 250 år og veiens store betydning som kulturminne. Et nytt veianlegg med nærføring og kryssing av Vognveien og et nytt lager i nærheten, vurderes som svært uheldig for denne veien. Dere viser til at den i noen tid fram til 1970 ble benyttet til tømmertransport med lastebil, men framhever at den i dag framstår som en turvei og stiforbindelse fra Brånebekk i vest, via Knutehovet og Henchensetra, til Knutefjellveien i øst. Dere viser også til at det ligger svært mange kulturminner etter Kongsberg Sølvverk langs veien som er merket med informasjonsplakater. Dere skriver at Vognveien er en viktig kultursti som gir store naturopplevelser.

Dere mener at Buskerud fylkeskommune har ikke hatt tilstrekkelig informasjon og grunnlag for å kunne vurdere fordeler og ulemper i saken på en tilfredsstillende måte.

Saksdokumentene omtaler kun stien til Henschensetra, men nevner ikke Vognveien med et ord. Dere har forståelse for Statskogs behov for lagerplass, men skriver at det bør være muligheter for å finne alternative steder for lagerområde utenom det planlagte naturreservatet og der kulturminner ikke berøres.

Det framgår av saken at andre lokasjoner er vurdert, men at det ikke er opplyst hvilke alternativer som er vurdert. Dette er en klar mangel ved saksframstillingen som tilsier at dispensasjonsvedtaket må omgjøres.

Dere viser til at Knutefjellområdet er foreslått vernet som naturreservat og at det er tvilsomt om tiltaket ville fått dispensasjon fra miljøvernmyndighetene dersom området hadde vært vernet som naturreservat.

Fylkeskommunens vurdering av klagen

Buskerud fylkeskommune vurderer at klagen var tilstrekkelig opplyst og at det ikke er framkommer nye elementer i saken. Veien til det omsøkte lageret vil krysse veifaret Vognveien, men påvirkningen vurderes som lite inngripende og ikke som et vesentlig inngrep i kulturmiljøet. Det vises til begrunnelsen som ble gitt i dispensasjonsvedtaket.

Fylkeskommunen vurderer at det foreligger særskilt grunn fordi tiltaket er nødvendig for god og effektiv skjøtsel av kulturmiljøet. Vedtaket opprettholdes og klagen oversendes til Riksantikvaren for avgjørelse.

Supplerende merknader

Riksantikvaren mottok supplerende merknader til fylkeskommunens oversendelse i eposter fra dere 24. og 25. mars 2026, der dere gjentar hovedmomentene fra klagen.

Dere har ikke fått informasjon om at det er gjort en særskilt faglig registrering av biologisk mangfold. Dere viser til innslag av rikere vegetasjon med registreringer av orkideer og hjertegras ikke langt unna, samt den rødlistede furustokkjuke (NT). Dere viser til Artsdatabankens omtale:

*"Ekstremt kalkrik grunnlendt åpen fukt-lyngmark består av naturlig åpen, grunnlendt og temmelig til ekstremt kalkrik mark under den klimatiske skoggrensen. Den er preget av svært kalkkrevende og fuktmarkspreget vegetasjon med lavvokste urter og gress. Eksempler på fuktmarksarter i kartleggingsenheten er hjertegress *Briza media*."*

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren skal prøve om fylkeskommunens vedtak er basert på riktig bruk av dispensasjonsbestemmelsen og om saksbehandlingen er korrekt. Selv om det foreligger saksbehandlingsfeil, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket inn på vedtakets innhold, jf. forvaltningsloven § 41. Riksantikvaren kan også prøve fylkeskommunens skjønnsutøvelse.

En fredning tar alltid utgangspunkt i hvordan fredningsobjektet var på fredningstidspunktet. Formålet med fredningen, omfanget og bestemmelsene definerer hva og hvilke deler av objektet som har nasjonal kulturminneverdi.

Forskriftens punkt VI. åpner for at det i særlige tilfeller kan gjøre unntak fra fredningen for tiltak som ikke er vesentlig i strid med fredningens formål jf. kulturminneloven § 20 tredje ledd. Det stilles to vilkår, som begge må være oppfylt for at dispensasjon kan gis. Tiltaket kan ikke være *vesentlig i strid med fredningens formål*, og det må foreligge et *særlig tilfelle*.

Vesentlig i strid med fredningens formål

Hva som er vesentlig i strid med fredningens formål, vil bero på et faglig skjønn. Kulturmiljømyndighetene skal foreta en helhetlig vurdering av inngrepets art og størrelse sett opp mot kulturminnets art, størrelse og kulturhistoriske og arkitektoniske verdier. Formålet med fredningen og fredningsbestemmelsene har stor betydning for vesentlighetsspørsmålet. I et kulturmiljø må tiltaket vurderes ut fra innvirkning det vil ha på miljøet som helhet.

Formålet med fredningen av Kongsberg Sølvverk er å bevare et nasjonalt og internasjonalt kulturhistorisk verdifullt, industrielt kulturmiljø med fysiske spor fra over 300 års sølvgruvedrift. Fredningen omfatter overordnede trekk i kulturmiljøet, enkeltelementer og sammenhengen mellom disse.

Etter forskriften punkt VI. kan det gis dispensasjon i følgende tilfeller:

3. *Opprusting av eksisterende skogsbilveier, etablering av nye skogsbilveier og skogbrukstiltak som går lenger enn tiltak omtalt under kapittel V, pkt. 2 og 3.*
4. *Tilretteleggingstiltak som går lenger enn tiltak omtalt under kapittel V, pkt. 6 og 9, og som kan bidra til en god oppfølging av formålet med fredningen.*

Det omsøkte tiltaket faller inn under rammene for hva det kan gis dispensasjon for.

Hovedankepunktet i klagen er at hensynet til Vognveien ikke ivaretas i tilstrekkelig grad ved dispensasjon. Riksantikvaren er enig i at veien har stor kulturhistorisk verdi og er et viktig kulturminne som enkeltminne og som del av kulturmiljøet Kongsberg Sølvverk. Vi ser at tiltaket i noen grad vil redusere opplevelsesverdien av stien.

Riksantikvaren er enig med fylkeskommunen i at tungtveiende hensyn taler for etablering av lagerplass. Et sentralt moment er at tiltaket vil bidra til å oppfylle formålet med fredningen gjennom å legge til rette for skjøtsel og vedlikehold av kulturminner i kulturmiljøet.

Dere har etterlyst vurdering av alternativer til plasseringen av lagerplassen. Vi er enig i at alternativene som har vært vurdert i denne saken, ikke framgår av saksdokumentene. Under befaringen 8. mai 2026 ble Statskog spurt om hvilke alternativer som hadde vært vurdert i saken og hvorfor det var nødvendig å legge tiltaket til det omsøkte arealet. Statskog oversendte vurderingene i e-post til Riksantikvaren 13. mai 2026. (Denne ble videresendt til dere i epost 5. juni 2026).

Riksantikvaren vurderer at Statskog har gitt en grundig redegjørelse for den valgte lokaliseringen av lagringsplassen. Tre områder har vært nærmere vurdert. Alle alternativene forutsetter terrenginngrep, som utfylling, stedvis også sprengning. Det valgte området vil kreve vesentlig mindre terrenginngrep enn de to andre alternativene som er vurdert. Lasteplanet (lagringsplassen) ligger svært sentralt i forhold til hvor Statskog forventer å måtte foreta vedlikeholdsarbeider som ivaretar kulturmiljøet. Vi vurderer at valget av det omsøkte alternativet er tilstrekkelig begrunnet for å avgjøre saken.

Riksantikvaren er i utgangspunktet enig i fylkeskommunens vurdering om at tiltaket innebærer et mindre vesentlig inngrep i det helhetlige samlede kulturmiljøet.

Særlig tilfelle

Hensikten med lagerplassen er å sikre vedlikehold og skjøtsel av det fredete kulturmiljøet. Vi vurderer at Statskog har redegjort grundig for behovet, og vi legger til grunn at kravet om at det må foreligge et særlig tilfelle er oppfylt.

Hensyn til naturverdier

I klagen til Riksantikvaren tar dere opp forhold som gjelder naturverdier. Arealet ligger innenfor et område som utredes for vern som naturreservat. Dere påpeker at saken mangler informasjon om en faglig registrering av biologisk mangfold.

Riksantikvaren skal vurdere hensyn til naturverdier og sikre at kulturminneforvaltningen skjer i tråd med prinsipper om bærekraft og helhetlig miljøforvaltning.

I denne saken har naturverdier blitt særskilt utredet i forbindelse med Statskogs søknad til Kongsberg kommune. Riksantikvaren har innhentet saksdokumenter fra kommunens saksbehandling. Det framgår at saken har vært på høring hos Statsforvalteren i Østfold,

Buskerud, Oslo og Akershus. (Statsforvalterens uttalelse til kommunen 20. mars 2026 følger vedlagt.)

Statsforvalteren slår fast at tiltaket ligger innenfor foreslått utvidelse av Barmen naturreservat og at området har store og nasjonale verneverdier. Disse er særlig knyttet til høyreist furuskog og stor forekomst av rødlistede arter, samt noen rikere og til dels kalkrike naturtyper og rikmyr. Det er ikke dokumentert spesielle naturkvaliteter i form av naturtyper eller arter der lagrinsplassen er planlagt. Det er imidlertid innslag av rikere vegetasjon med registreringer av orkideer og hjertegras ikke lang unna, slik dere også påpeker i supplementet til klagen.

Statsforvalteren skriver at de hadde ønsket at tiltaket kunne legges utenfor verneforslagets område, eller at vernet fikk sin avklaring først. De viser likevel til at verneprosessen har tatt lang tid, og har forståelse for at arbeidet med kulturminnene må gå sin gang. De ser behovet for et lagersted og at det aktuelle arealet ligger godt til rette for arbeidet med kulturminnene.

Med bakgrunn i verneforslaget vil ikke Statsforvalteren motsette seg det omsøkte tiltaket.

Riksantikvaren legger Statsforvalterens faglige vurdering og avgjørelse til grunn i spørsmålet om hensynet til naturverdier. Vi legger særlig vekt på at det ikke er registrert spesielle naturtyper eller arter i det området som blir berørt av tiltaket.

Konklusjon

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken, og kommet til at det ikke foreligger feil ved Buskerud fylkeskommunes bruk av dispensasjonsbestemmelsen. Det foreligger ikke saksbehandlingsfeil som kan ha virket inn på vedtakets innhold. Riksantikvaren har vurdert saken i lys av innhentet dokumentasjon om alternativer og naturhensyn. Fylkeskommunens vedtak opprettholdes.

Klagen tas ikke til følge.

Avgjørelsen er endelig og kan ikke klages på, jf. forvaltningsloven § 28.

Hilsen

Kaare Stang
seksjonssjef

Eline Ova Sveen
fagdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg:

Statsforvalterens uttalelse til søknad om dispensasjon for etablering av lagerplass

Mottakere:

Naturvernforbundet i Kongsberg

Kongsberg historielag

Kopi til:

Statskog SF

Buskerud fylkeskommune